

סגסג
"בִּפְרֵי הָאָרֶץ"

"וַיִּזְחַל"

"וַיְבָרֶךְ אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכְּוּ אִבְתֵּי לִפְנֵי אֲבֹתָם וַיִּצְוֶה הָאֱלֹהִים הָרַעְיָה אֶת־י מַעֲוָדֵי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה"

שו"ת יד אפרים: חז"ל בזמן שהתפעלו מאחד מחכמי ישראל על סגולותיו המיוחדות, הביעו הם בהתפעלותם תהלה להוריהם ואפילו לאבי האומה, שזכה לבנים כאלה, אשריך אברהם אבינו שעקיבא יצא מחלצריך, אשריך א"א שאלעזר בן ערך יצא מחלצריך (חגיגה פ"ו א'). ובמס' אבות (פ"ב י"א) רבי יהושע בן חנינא אשרי יולדתו, וברע"ב: מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שיוולדתו. כן אמרו (יומא פ"ו א') כשאדם קורא ושונה ומשמש ת"ח, משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות "אשרי אביו שלמדו תורה", ובמכות (י"ז ב') אמר רבא כל אם יולדת תלד בן כר' שמעון (ועי' רש"י שם).

בדברי חז"ל יש להבין את הפסוקים (בראשית מ"ח ט"ו - ט"ז) "ויברך את יוסף ויאמר וכו' המלאך הגואל אותי וכו' יברך את הנערים וכו'".

ומצינו בברכה למנשה ואפרים ולא ליוסף עצמו ואלו הפסוק מתחיל "ויברך את יוסף". אלא משמע, שזאת היא הברכה האמיתית להורים באם זוכים לבנים טובים ומבורכים. אם "יברך" את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי שבניו ימשיכו במסורת אבות, הרי זוהי הברכה בשביל יוסף (השל"ה).

אברהם אבינו בעזבו את מולדתו בדרכו לארץ כנען, אמר לו ד'. לך לך וכו' ואגדלה שמך. ואמרו בפסחים (ק"ז ב): זה שאומרים אלקי יעקב. ולכאורה תמוה, הלא שמו של אברהם התגדל על שהשי"ת ייחד את שמו עליו בעצמו "אלקי אברהם", אלא מכאן, שגדלותם של הורים הוא לא בזה שהם בעצמם גדולים וצדיקים, גדולתם וכבודם הוא במה שזוכים שבניהם ובני בניהם ממשיכים את דרכם לתפארת ההורים והאומה, גדלות שמו של אברהם התגלתה כשזכה וד' ייחד את שמו על בן בנו יעקב.

ר' צדוק: בספרו פרי צדיק במדבר פרשת בהעלותך אות [יא] ומאברהם ויצחק יצאו פסולת שאף שהם באמת הכירו שהכל מה' יתברך מכל מקום בשעת ההשתדלות והעבודה כל אחד השתדל בכוחו במדתו וכמו שנאמר (בראשית מ"ח, ט"ו) האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו ועל ידי זה יצא מהם פסולת שהם אמרו באמת כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל. ועשו לקח את הגבורה לכבוש את העולם ברציחה. וכן ישמעאל רק לחמדות ותאוות רעות. מה שאין כן יעקב שאמר האלהים הרועה אותי וגו' שאף שהוא גם כן עבד בהשתדלותו שעליו גם כן נאמר בגמרא (סנהדרין צ"ו א) שרצו לפני כסוסים וכו' אך הוא הכיר שאף ההשתדלות מה' יתברך ולא מכוחו כלום ולכן אף בזרעו לא נמצא שום פסולת ומטתו שלימה.

"והאדם כל ימי חייו הוא בבחינת נוסע" כמו שנאמר (קהלת י"ב, ה') כי הולך האדם אל בית עולמו שכל ימיו הוא נקרא הולך. והנייחא הוא כשבא לעולם הבא וכמו שמכנים מיתת הצדיקים בגמרא ומדרשים נח נפשיה. ובנוחה יאמר המנוחה הוא בשבת שהוא מדת מלכות אני ה' השוכן בתוך בני ישראל וזהו המנוחה. שובה ה' היינו הנייחא וכמו שנאמר (ישעיה ל', ט"ו) בשובה ונחת וגו' רבבות אלפי ישראל ולמדו מזה (יבמות ס"ד א) שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל. והוא כמספר הלויים שבאו לפדות הבכורים. והוא דקדושת מחנה לוייה הוא שמשולח ממנו אף הזב. דמצורע שהוא מקליפת הקנאה משולח מכל מחנה ישראל. והזב שהוא מקליפת התאוה משולח רק ממחנה לוייה דמי שעמלו בתורה ופנויים רק לתורה ועבודה שהוא בחינת הלויים יכול לכבוש היצר של תאוה ולתבל אותו שיהיה רק לדברי תורה כמו שאמרו שם משכחו לבית המדרש. ועיקר העסק הוא לכבוש שתי קליפות אלו שהם ראשי הקליפות שלושים וחמש מימינא ושלושים וחמש משמאלא מקליפת התאוה והקנאה ואז ממילא זוכין לכבוש גם קליפת הגאווה שהוא כנגד מדתו של יעקב וזה זוכין מה' יתברך.

ובשבת: בסעודה שלישית שהוא כנגד יעקב אבינו ע"ה אז הוא המנוחה דבת מתעטרא בתלת אבהן ושאר צדיקאי עמהן ואז הוא המנוחה מעין עולם הבא וזה שאומרים בסעודה זו יעקב ובניו ינוחו בו יעקב ושאר צדיקאי שהוא בניו.

הלכה

אורז זויים

א' ראובן שהסיע את בנו על כיסא גלגלים בשבת ולפתע נשמטה אחת מגלגלי הכיסא ושאל את הרב האם מותר להמשיך להסיע את בנו עד ביתו מחשש גזירה שמא יתקע?

תשובה: אם עדיין אוחז בכיסה מאז שנישמט מותר לטלטל. (סימן שח' סעיף טז' ביאור הלכה ד"ה דאסור) ועדיין צריך עיון.

ב' כיסא שנשבר רגלו אחת האם מותר להניחו על כיסא אחר ולשבת עליו?

תשובה: אם אפשר לחברו על ידי תקיעה אסור ואם לא מותר. (סימן שח' ס"ק סט')

חושן משפט

א' מעשה בקבלן ערבי שהפקיד ביד שותפו היהודי סך חמישים אלף דולר ונגנב האם חייב לשלם?

תשובה: פטור שנאמר "וכי יתן איש אל רעהו". (עיין סימן שא' סעיף ט' באה"ט אות נ')

ב' מעשה שהיה ברכב שחנה במקום האסור לחנייה וחלף רכב ליזו ושבר את המראה האם חייב לשלם?

תשובה: מעיקר הדין פטור דכל המשנה ובא אחר ושינה פטור (סימן תב' סעיף א') ויש לפשר כיון שחולקים הראשונים אם גם באדם אמרים כל המשנה ובא אחר ושינה.

אבן העזר

א' האם יש לחתן מבני ספרד להימנע מלהשתמש בכתובה מבני אשכנז?

תשובה: כן, נחלקו בזה השולחן ערוך והרמ"א האם קיי"ל כמ"ד כתובה דאוריתא או דרבנן ובכתובה כתוב מאתן דחזייא לך מדאורייתא ויש שחששו לפסול כתובה זו. (עיין סימן סו' סעיף ו')

ב' אם נמצאה טעות בכתובה האם עבר על כך שאסור להשהות את האישה בלא כתובה או לא?

תשובה: לא, כיון שהאישה לא ידעה על טעות זו וסמכא דעתא וכן כלפי האישה לא קלה בעיניו להוציאה דלא ידע מטעות זו (עיין ספר עזר מקודש סו' ע"ף ו')

יורה דעה

א' האם צריך לקבוע מזוזה במעון ילדים בברכה או לא?

תשובה: כיון שלא יושנים שם י"א שלא צריך על כן יקבע בלא ברכה (עיין סימן רפו' סעיף יא' בנו"כ שם)

ב' שיפץ את ביתו והסיר את המשקופים אם המזוזה האם כשחוזר צריך ליטול את המזוזה ולקבוע מחדש או לא?

תשובה: מחלוקת למהר"א ששון הוי תעשה ולא מין העשוי ולמגן אברהם לא. (עיין הגהות רעק"א סימן רפט' סעיף ה')

"ויתחזק ישראל וישב על-הבמות"

בני יששכר: והמן נופל על המטה [אסתר ז ח]. על המטה תרין במסורה, דין, ואידך ויתחזק ישראל וישב על המטה [בראשית מח ב]. תתפרש רמיזת המסורה ע"י מה שאמרו חז"ל [תנחומא סוף פ' תצא] כי יד על כס וכו' שכביכול נשבע הקדוש ברוך הוא וכו' ואין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, והנה המ"ן הוא עיקר קליפת עמלק, ורמזה המסורה, כשהמן נופל על המטה אשר האדם נשען עליה, אז ויתחזק ישראל (סבא כביכול) וישב על המטה היא הכסא שנשענין עליה.

ובהעמיק עוד ביותר על פי מה שכתב הרמ"ז ז"ל המן היה גלגול עשו, והנה כתיב [בראשית כה כג] ולאום מלאום יאמץ כשזה קם וכו', והנה רמיזת המסורה, ויתחזק ישראל וישב על המטה, והמן (זה עשו) נופל על המטה, ותתבונן עוד, מט"ה בגימטריא ד"ן, הוא המילוי הז' מן י"ג מילואי הוי"ה, הוא השם הד"ן את העולם בחדש תשרי חדש הז' ומט"ה כלפי חסד, ומימיו אנו שותים, והנה בראש השנה אשר יתגזר ההתחזקות לישראל, בו בפרק יתגזר הנפילה להמן זה עשו, ומעתה תלך לבטח בתורת המסורה, ויתחזק ישראל וישב על המטה בו בפרק והמן נופל על המטה, אמן כן יאמר השם.

"מפרי הארץ" סימנים רס"ד רס"ה רס"ו

בעניין: נר שבת ומי שהחשיכה לו הדרך.

א: במה צריך להקפיד בשעת ההדלקה?

תשובה: שימתין עד שרוב הפתילה תידלק.

ב: מה ההכנה של הבעל בנרות?

תשובה: להבהב אותם כדי שידלקו מיד.

ג: נתקע באכסניה בלי נרות ויש לו חמאה?

תשובה: ימיס ויוסיף קצת שמן כשר.

ד: האם בזמנינו שיש אור חשמל צריך להקפיד על שמנים ונרות כשרים?

תשובה: כן.

ה: מה הטעם שאסור לבטל כלי מהיכנו?

תשובה: מחלוקת אם מדין סותר כלי או שדומה למלאכה שמחברו למקומו.

ו: ראה שהנרות לא עומדים יציב והניח כלי מהצד שאם יפול יפול לתוכו האם מותר בנר שמן ובנר שעווה והאם מותר להניח כלי מלא מים?

תשובה: בנר שמן לא בנר שעווה כן כלי מלא מים לא ובשעת הדחק מותר על ידי קטן.

ז: נברשת תלויה של מנורות חשמל האם מותר לגעת בשביל לתלות עליה בלונים?

תשובה: מחלוקת.

ח: ומה הדין אם תלה מבעוד יום ורוצה להוריד?

תשובה: מותר.

ט: איך עושים פחות פחות מארבע אמות?

תשובה: יפוש בין ד' לד' ויש מחמירים להניח ע"ג קרקע.

י: האם מותר לבטל כלי מהיכנו במקום הפסד מרובה?

תשובה: לפי שעה כן לכל היום מחלוקת.

רח' הר' קוק 1 ב"ב 0533107467

Beit.horaah.613@gmail.com beisyosefsholem@gmail.com

סגסג
"מפרי הארץ"

בית הוועד - פרשת ויחי
ברכת יעקב

(הרב יוסף צבי רייזמן שליט"א)

א: הרמב"ם ייסד בעיקר החמישי מעיקרי האמונה, שיש איסור לפנות אל המלאכים שיסיעו בעדנו אפילו כאמצעי בינו להקב"ה, וכן העלה במשנה תורה בפ"ב מהלי ע"ז ה"א. ומעתה יש להתבונן בברכת יעקב לאפרים ומנשה (בראשית מח, טז) **"המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים"**. וכדברי רש"י שדיבר במלאך ממש כן פירשו רוב המפרשים¹, ולפי פשוטו של מקרא מבואר שיעקב ביקש מהמלאך שיברכו², וביותר הספורנו מפרש וז"ל, צוה שהמלאך הגואל אותי יברך את הנערים, אם אינם ראויים לברכתך **בלתי אמצעי** ע"כ. וצ"ב איך ציוה למלאך (ובקושיא זו עמדו כבר הגאונים, עיין מה שכתב לחדש באוצר הגאונים שבת יב:; וכן אברבנאל בראש אמנה פ"ב).

והנה כתיב בשמות (כג, כ) **"הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו'**, וכתב שם הרמב"ן, המלאך הזה שהובטחו בו בכאן הוא המלאך הגואל, ועיי"ש. ובשמו"ר פרשה לב, ט, הנה אנכי שולח מלאך, אמר לו הקב"ה למשה, מי ששמר את האבות הוא ישמור את הבנים וכו', ויעקב אבינו מה אמר לבניו **"המלאך הגואל אותי וגו' וכו'**, בכל מקום שהמלאך נראה השכינה נראית, שנא' **"וירא מלאך ה' אליו בלבת אש"** ומיד **"ויקרא אליו אלהים"**, ולא עוד אלא בשעה שצועקים ישראל לפניו תבוא להם תשועה וכו', ע"כ.

אולם מדרש זה צ"ע, כי הרי על מלאך זה הוזהרנו (שם) **"אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וגו' ופי' בגמ' בסנהדרין לח ע"א (הובא לעיל) אל תמרוני בו כי לא ישא לפשעכם, ואמר שם רב אידית להווא מינא דאפי' בפרונקא נמי לא קבילנה, ופי' רש"י מיאנו לקבלו אפי' כשליח מוציא ומביא. וא"כ צ"ב, איך יתיישב עם דברי המדרש הנ"ל. ועוד יליע, דהנה במדרש שכל טוב והאבן עזרא שם כתבו, יוזה המלאך הוא מיכאל³, וכ"כ רבינו בחיי בשם רבנו חננאל, והוסיף משום שהוא ממונה על הסליחה כי הוא שר החסד, ומוזה אמר כי לא ישא לפשעכם, כלומר, אע"פ שהוא ממונה על כך, עיי"ש. וכ"כ בדניאל (י, כא) **"כי אם מיכאל שרכם"**, ועיי"ש במצודת דוד, מיכאל שר וסניגור של ישראל, עיי"ש. אולם ברמב"ן⁴ שם כתב שהוא **גבריאל**, עיי"ש, ובסנהדרין מד ע"ב אמרו עליו [על גבריאל] שלש שמות יש לו פיסקון איטמון סיגרון, "פיסקון" שפוסק דברים כלפי מעלה להפך בזכותו, "איטמון" שאוטם עוונותיהם של ישראל, "סיגרון" כיון שסוגר שוב אינו פותח, כשאין לו רשות לבקש רחמים אין אחר פותח בבקשה כי לא יועיל, ועיין במכילתא דרשב"י (בראשית כג, ב) וז"ל, בצילותא דשחרית, אריה נחית לקבלא צלותא וכו' - דא מיכאל, בצילותא דמנחה שור נחית לקבלא צלותא וכו' - דא גבריאל, ע"כ.⁵**

והשתא בירושלמי בברכות פ"ט (הובא לעיל) כתב, אבל הקב"ה אינו כן, אם בא אל האדם עת צרה לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד. מבואר שאף להם שהם ממונים לבקש רחמים אין לקרוא. וממה שדימו שם בירושלמי את המלאכים לאדם שעומד על פתח חצרו של פטרו וקורא לעבדו או לבן ביתו, והוא אומר (לפטרו) פלוני עומד על פתח חצרך, מבואר שאף לפנות אליהם בכזו צורה אסור, וא"כ צ"ע מהמדרש הנ"ל.

ב: ומכל זה נראה לומר, שאמנם אין לנו לפנות אליהם שהם יתפללו בשבילנו ואנו נסמוך עליהם, אך מותר לנו לבקש מהם שיעשו שליחותם מה שהם ממונים עליו, דהיינו שאם תפקידם לברכנו, שיברכונו, ואם תפקידם לשומרונו, ישמרונו, וכ"ש שנוכל לבקש שאל יצרו לנו בשעה שאנו מתפללים. ותליית שמצאתי שכ"כ הגאון האיטליאני ר' שמשון מורפורגו זצ"ל⁶ בשו"ת שמש צדקה (או"ח סי' כ"ג) וז"ל, והאמת עד לעצמה, שאם מלאכי רחמים אומנותם בכל ללמד סגוריא על ישראל השרויים בצרות, ועל משמרתם יעמדו לקבל התפלות ולהכניסם מחיצה לפנים ממחיצה עד קודש הקדשים לרצון לפני ה', למה נחדל לבקש מהם שיעמדו לימין אביונים ושפלים לדבר טוב על ישראל, ומה שמץ פסול ימצא בדברינו אלה כל עוד שכוונתנו לשמים ולבנו תמים להאמין באמונה שלמה שה' הוא האלהים אין עוד מלבדו העונה בעת צרה, וזולתו כאפס ואין יחשב להרע או להיטיב, עכ"ל ועיי"ש⁶. ומעתה זהו שאמר יעקב אבינו 'המלאך הגואל אותי מכל רע' והיינו שזהו תפקידו.

והנה הר"י בן יקר כ' כע"ז אך עם תוספת, בפני התפלות (תענית) וז"ל, ר"ל שאנו אומרים להם תחנה ובקשה לפניו שיקבל תפלתנו שהתפללו כבר, ולכך אנו אומרים מכניסי רחמים בסוף התפלה, ע"כ. והיינו שהגדר הוא שאנו עושים את תפקידנו ומתפללים להקב"ה, ורק אנו מבקשים מהם שיכניסו תפלתנו.

ומש"כ במדרש שמו"ר ל"ב (עיין לעיל), שבשעה שצועקים ישראל לפניו תבוא להם תשועה, יעוין בפ"י עץ יוסף ובמהרי"פ שפי', שהמלאך הזה הוא ממונה על התפלות וע"י כן באה התשועה. ונראה כנ"ל, שכיון שישראל התפללו להקב"ה והוא יכניס התפלות ממילא יגאלו. אך עיין במהר"ז וז"ל, בשעה שצועקים להקב"ה ונראה המלאך הוא סימן לתשועה, ע"כ.

אלא שלפי זה יליע שיעקב התפלל 'המלאך הגואל אותי וגו'', ולדברי הר"י בר יקר משמע שרק אחר שהתפללו להקב"ה מותר לבקשם שיכניסו, אך לכתחילה שהם יברכונו וישמרונו האידך מותר, עוד יליע מהגמ' בברכות (ס ע"ב), שאנו מבקשים מהמלאכים שישמרונו, וכן מהפיוט ברכוני לשלום, שמבקשים שיברכונו.

ונראה שגם לפי דברי הר"י ב"י דוקא גבי תפלה אין לנו לבקש מתחלה שיתפללו בעדנו, כי אנו צריכים להתפלל לה', ורק כשעשינו מצידנו נבקשם שיעשו תפקידם. אך לגבי שיברכונו וישמרונו, שג"כ מצידנו עשינו מה שאפשר, כמו בשבת שהכינו את השבת, ממילא אפשר שנבקשם שיעשו שליחותם. עוד יש לפרש ע"פ העמק דבר דקאי על הפסוק הקודם ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו וגו' וא"כ גם כאן י"ל שאחר שהתפלל לקב"ה לבקש שיברכהו.

¹ אך עיין באור החיים שפירש דקאי על הקב"ה.

² אולם בתרגום יונתן ובמדרש שכל טוב ובפירוש הרס"ג (לביאורו של ר"א בן הרמב"ם) והחוקניו מבארים שיעקב אבינו מתפלל להקב"ה שיראה למלאך לברכנו, ועד"ו מפרש בעמק דבר מבאר שהמלאך הגואל קאי על הפסוק שלפני כן "ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי וגו'", ויתכן שלכך כיון האבן עזרא בפירושו.

³ יש לעיין ברמב"ן בפ"ג שפירש שהוא מיכאל.

⁴ ועיין בילקו"ש איכה פ"א, "כל רעיה בגדו בה", זה גבריאל ומיכאל שהיו מלמדים עליה זכות, ועיין פסחים ק"ח.

⁵ מובא במבוא לסיפור אוצר התפילות.

⁶ וכע"ז כתב האגרות משה (ח"ה או"ח סי' מג), שכיון שהם הסגורין אנו מבקשים שיעשו שליחותם באהבה ויוסיפו גם בקשה, לבד עצם מעשה הסגוריא, כי ניתן להם רשות איך להמלך ואיך לעשות הסגוריא, ואנו מבקשים שיעשו באהבה ובשמה, וע"ש שהוכיח כן מפסחים ק"ח. ועו"מ.